

ČESKÁ A RUSKÁ LITERATURA 20. STOLETÍ

(Paralely a konfrontace)

OLEG MALEVIČ

Nepřečetl jsem ani celou českou literaturu 20. století, natož celou literaturu ruskou, a do své smrti už je sotva přečtu. Proto mi jde jen o vystopování některých – snad základních – tendencí. Něco k tomuto tématu jsem již řekl ve svých předešlých pracích.¹ Odkazuji na ně a budu se snažit co nejméně opakovat sám sebe. Kladu si za úkol spíš nastolovat otázky než na ně odpovídat.

Jsmo dnes ve zvláštní duchovní a vědecké situaci, která připomíná jednak dobu restaurace a krize racionalismu v první třetině minulého století, jednak dobu krize pozitivismu na přelomu 19. a 20. století. Strukturalismus a sémiotika ztrácejí své vedoucí postavení v duchovědních oborech. Humanitní vědy znovu musí počítat s potřebami srdce, s intuicí a vírou. Nemůžeme ignorovat žádný z možných přístupů k látce. Můžeme však vyzkoušet jejich nosnost v řešení zvolené problematiky.

Za východisko pro porovnání literatur dvou různých zemí bylo by logické zvolit faktory konstantní, totiž zeměpisné a časoprostorové. R. Jakobson zdůrazňoval: "Československý národní celek, stejně jako celek ruský, zahrnuje dvě úvodí: je to jednak úvodí severozápadních vnitřních moří – Severního a Baltického, jednak úvodí jihovýchodních vnitřních moří – Černého a Kaspického. Poloha po obou stranách rozvodí činí kulturní život obou útvarů – jak československého, tak ruského – přístupným dvěma mohutným protilehlým vlivům, severozápadnímu a jihovýchodnímu. (...) Postavení národního a státního celku mezi dvěma protilehlými gravitačními středy zachraňuje tento celek před okrajovou, trpnou, jednostrannou závislostí na gravitačním středu, neboť tento národní a státní celek nejen gravituje

¹ O. Malevič: Jan Neruda i F. M. Dostojevskij, in: *Česko-ruskije i slovacko-ruskije literaturnyje otnošenija*, Moskva 1968, s. 300-322, 440-453; Vladislav Vančura, Leningrad 1973; Karel Čapek, 2. dopl. vyd., Moskva 1989; Josef Hora i Boris Pasternak (s E. V. Pasternakem), *Voprosy literatury* 1979, č. 7, s. 177-187; V poiskach korněj, *Voprosy literatury* 1981, č. 11, s. 68-75; Rozhovor s Olegem Malevičem (J. Ort), *Letokruhy* 1982, s. 265-281; O národní osobitosti české prózy, *Literární měsíčník* 1986, č. 1, s. 108-112; Literární snění F. X. Šaldy a V. G. Bělinského, *Česká literatura* 1986, s. 307-323; "Povest", "rasskaz", "novella" v české terminologické interpretaci, *Litteraria humanitas* 2, *Genologické studie*, Brno 1993, s. 315-322; O některých žánrových osobnostech českého romána 20ých-30ých godov XX. veka v svete poetiki R. Jakobsona (v tisku).

k přitažlivému kulturnímu středisku, nýbrž zároveň je od něho odtahován střediskem protilehlým. Právě tato možnost současné tíže a odklonu tvoří nutný předpoklad pro kulturní syntézu, a tedy pro osobitou kulturu. Právě v poloze českého (a rovněž ruského) státního jádra jsou dány imperativní předpoklady pro známé heslo: ani Západ, ani Východ! Celé dějiny českého a ruského státu jsou určeny kmitáním mezi dvěma póly: jsou stále výkyvy směrem tu k západu, tu k východu, a neustále reakce proti těmto výkyvům. Ovšem oba prvky jsou v každém z těchto útvarů různě rozvrženy. V dějinách českých připadlo vůdčí středisko, totiž Praha, do severozápadního úvodí až na jednu historickou výjimku – období velkomoravské, (...) kdy Morava, pásmo jihovýchodního úvodí, byla státotvorným ústředím. V ruských dějinách připadá naopak až na dvousetleté petrohradské období vůdčí úloha pásma jihovýchodního úvodí, ať je střediskem Kijev nebo Moskva. S tímto rozdílem nesporně souhlasí rozličné pořadí směrů v kulturním životě obou států (...).² Během 20. století právě představa o Češích a Slovácích, o Rusech a Ukrajincích jako o dvou větvích jednoho národa do značné míry ztratila svou oprávněnost. Při tom víc pro Čechy a Ukrajince než pro Rusy a Slováky. Bulgakovův Kijev, Babelova Oděsa, Vološinův Krym jsou dosud ohnisky ruské kultury. Slovenští spisovatelé (L. Mňačko, L. Fel'dek) se stěhují do Prahy a slovenští čtenáři čtou české knihy. Nikoliv naopak.

Paralelní zkoumání významu soupeření dvou metropolí (Praha – Brno; Petrohrad – Moskva) ve vývoji české a ruské kultury by mohlo být námětem samostatné studie.

Stojí rovněž za povšimnutí velký význam tvorby spisovatelů židovského původu v české a ruské literatuře 20. století. Jejich seznam v obou literaturách (včetně nejvýznamnějších míšenců) by vyžadoval celou stránku. Je tu však jeden velmi charakteristický rozdíl. Obě literatury se mohou pochlibit proslulými jmény spisovatelů – asimilantů. Ale Šolom Alejchem a Šolom Aš psali jazykem jidiš, Chaim Nachman Bjalik biblickou hebrejštinou, Franz Kafka, Franz Werfel a E. E. Kisch psali německy. Židovsko-německá Praha je velice nepodobná ruskožidovské Oděse. Ani Rychnov nad Kněžnou neměl většinu židovského obyvatelstva jako řada měst v oblasti carského Ruska dovolující stálý pobyt Židům.

V omezeném a vlastně neměnném prostoru Češi žili během staletí, pokud se nedali na vandr nebo nebyli přinuceni emigrovat. Základními polohami bytí a literatury jsou tu proto vertikála a kruh. Vertikála především jako rozměr historického času (dějin národa, města, lokality) a kruh

² R. Jakobson: *Moudrost starých Čechů (Odvěké základy národního odboje)*, New York 1943, s. 7-8, 9-10.

individuální životní cesty v omezeném prostoru, kruh ročních dob. Prostor, v němž žil ruský národ, se během století stále rozšiřoval. Aktivní část obyvatelstva stále dobývala a osvojovala si nová území. Pasivní část naopak zůstávala na místě a učila se trpělivosti.³ Proto kruh jako symbol lidského údělu je příznačný také pro ruskou literaturu, ale jinak je jí bližší prostorová horizontála.

Během staletí se měnila povaha českého národa, jehož aktivní část nejednou byla přinucena emigrovat. Snad nejpravdivěji oceňuje českou národní povahu F. Peroutka v knize *Jací jsme*. Národ husitů se stal národem romantických iluzí a poklidné mentality, ale taky národem střízlivým a činorodým. Každý bouřlivák byl v něm bílou vránou. "Jsme nejchladnější ze všech Slovanů," píše Peroutka. "Štítily jsme se smrti – cizí a vlastní – jako národ žijící v mírných podmínkách a veskrze proniknutí civilizací."⁴ Podle klasifikace Friedricha Nietzscheho a Vjačeslava Ivanova je to národ apollónský. V. V. Šulgin ho nazval spolu s Němci a Francouzi národem menševickým. Mezi slovanskými národy je to vlastně výjimka. Ruský národ je beze sporu národem dionýským, bolševickým. Jeho dobromyslnost se může střídat s krutostí a zlobou. Jeho humanita je "bouřlivá", protože vyrůstá z "katastrofických poměrů". Podle klasifikace J. M. Lotmana je to rozdíl mezi kulturou ternární a binární.⁵

Ve 20. století literární struktury vzniklé na základě těchto konstant přežily řadu všeobecně známých společenských kataklyzmat a výbuchů, které několikrát zasahovaly do přirozeného evolučního vývoje a působily na vzájemný vztah obou literatur, stejně jako na jejich orientaci ve světě.

Malý slovanský národ, obklopený národy neslovanskými a silnějšími a kolísající mezi vírou v pomoc velkého slovanského bratra a despektem Evropana vůči polovičnímu Asiatovi, zůstal spíš v zajetí tohoto despektu a strachu před příliš pevným bratrským objetím. Velký slovanský národ, který si většinou ani neuvědomoval, že má někde daleko na západě menší slovanské bratry, který si vzpomínal na jejich existenci jen v době vlastního nebo jejich ohrožení a zasahoval do jejich záležitostí jen pod tlakem svého politického vedení, vrátil se k tradičnímu shovívavému nezájmu a je hotov přijímat od nich kulturní hodnoty až tehdy, kdy už dobyly svět. Dnes je znovu pro českou společnost důležitější starý problém: Čech a Němec. Dnes jsou znovu pro ruskou společnost důležitější vzájemné vztahy s bezprostředními sousedy na západě a na východě. Dokonce spor mezi Milanem Kunde-

³ G. A. Landau: Vizantijec i judej, *Russkaja mysl'* (Pariž) 1923, s. 182-203.

⁴ F. Peroutka: *Jací jsme*, 2. vyd., Praha 1934, s. 158. Viz také: J. Mahen: *Knihy o českém charakteru*, Vyškov 1924, s. 76-89.

⁵ J. M. Lotman: *Kultura i vzryv*, Moskva 1992.

rou a Josifem Brodským, jestli Rusko patří do Evropy, ztratil pro Čechy politickou ožehavost. Intenzivní a přirozený kontakt mezi dvěma literaturami, který nějak zasáhl do jejich struktur, existoval jen v první polovici 20. století, kdy bylo opravdu aktuální dilema: Paříž, nebo Moskva.

Samo pojetí národa může být dvojitý. Jednak je to "konceptce organického vztahu k národu" jako k jednotlivému a jednotnému "organismu, osobnosti, která nesmí napodobovat jiné osobnosti a musí jít svou cestou",⁶ jednak je to konceptce národa jako seskupení lidí spojených především společným jazykem, tímto akumulátorem kolektivní zkušenosti, paměti a generátorem nových smyslů. Vlastně jen v prvním případě můžeme mluvit o národní myšlence, národní povaze, národním obrazu světa. A zcela ignorovat toto pojetí nemůžeme už proto, že existuje židovský národ, který kromě této osobité osobnosti nemá žádného společného jmenovatele.

Právě na rozhraní století byly v Čechách a v Rusku v důsledku sporu o smysl národních dějin s novou naléhavostí nastoleny česká a ruská otázka. Česká i ruská myšlenka měly ovšem různé interpretace. Ale i přes spor T. G. Masaryka a J. Pekaře můžeme počítat ideu humanity a tolerance za českou národní myšlenku. Složitější je to s národní myšlenkou ruskou, která třeba u Konstantina Leontjeva, Vjačeslava Ivanova a "evrazijců" dostávala velmi odlišný vzhled. Žádné literární dílo neztělesňuje logickou myšlenku. Spíš naopak, z opravdu národního literárního díla bylo by snad možné obrysy takové myšlenky vystopovat. Z tohoto hlediska může jako svého druhu etalon sloužit tvorba Karla Čapka a především jeho filozofická trilogie, jejíž doslov je ztělesněním individualistického pojetí humanity a tolerance příznačného pro český národ. Pro ruskou myšlenku, podle mého mínění, by mohl takovým etalonem být román M. Bulgakova *Mistr a Mar-kétka*. Nemohu však zde toto tvrzení rozvádět.

Ani národní povaha není neměnná a jednotná. Je to spíš osobité seskupení rysů, které v jiných seskupeních určují povahu mnoha jiných národů. Spolu s Vančurou tvrdím, že literatura spíš vytváří velký lidský typ, než jej obkresluje ze skutečnosti. Je však velmi příznačné, že ve století dvou světových válek česká a ruská literatura vytvořily právě velké národní typy vojáků (Švejka, Torkina, Čonkina) a že jsou to typy natolik si blízké. Stejně nápadná je podobnost Vančurova Megalrogova a Bulgakovova Chludova.

Národní obraz světa se mění stejně kardinálně jako národní povaha. Pan Brouček se nejen povahově liší od bojovných husitů, ale také úplně jinak než oni vidí svět. Biedermeierovský národ viděl svět idylicky a pohád-

⁶ I. R. Šafarevič: *Sočiněnija 2*, Moskva 1994, s. 319. Kritiku české verze tohoto názoru podal J. Patočka (Dilema v našem národním programu: Jungmann a Bolzano, *Divadlo*, 1969, leden, s. 1-6). Viz také P. M. Bicilli: *Nacija i jazyk, Sovremennye zapiski* (Paříž), 1929, č.4, s. 403-426.

kově. Už česká národní hymna je idylická. Pohádkovost je příznačná pro *Babičku* B. Němcové stejně jako pro dramatické dílo J. K. Tyla. Neznám jinou literaturu 20. století, kde by pohádkovost hrála obdobnou úlohu jako v literatuře české (V. Dyk, K. Čapek, E. Bass, J. Drda, J. Wolker, V. Vančura, J. Š. Kubín, J. John, J. Lada a jiní). Dokonce Bertlef v Kunderově *Valčičku na rozloučenou* je postava pohádková. (Ve srovnání se západní literaturou tato pohádkovost slouží jako náhražka mytologismu, který koncem století programově vstěpuje české literatuře D. Hodrová. Mytologismus, především historický a literární, se vyskytoval v náznaku u V. Dyka, J. Haška, K. Čapka, V. Vančury, I. Olbrachta, V. Nezvala a dalších.) Je to ovšem důkaz její lidovosti. Pohádkovost je do značné míry charakteristická také pro ruskou literaturu 20. století (Remizov, Bažov, Tvardovskij, Rasputin). Vančura postřehl tuto příbuznost dvou literatur a vnesl pohádkovost do zobrazení revoluce a občanské války (*Tři řeky*). Pohádkový ráz má i Vypravování o ruských vánocích v poli z *Konce starých časů*, tento geniální výraz českého pohledu na svět a současně projev geniální schopnosti cítit se do obrazu světa a způsobu myšlení jiného národa. Pobyť v dobrovolném a nedobrovolném zajetí během 1. světové války, účast v občanské válce a legionářské anabázi, ne vždycky dobrovolné výpravy do odlehlých končin země Sovětů (Jiří Weil) nejen zdramatizovaly ve vědomí mnohých českých spisovatelů představu o světě, ale také vnesly do české literatury jiné prostorové dimenze. Dějovou osou literárních děl se stala typicky ruská horizontála (J. Hašek, J. Kratochvíl, J. Kopta, F. Kubka a další).

Sdílím s G. D. Gačevem touhu poznat nejen národní Kosmos (způsob vnímání přírody) a národní Psýché (duši), ale také národní Logos (způsob myšlení).⁷ Bude ještě třeba prozkoumat, do jaké míry na českou a ruskou literaturu 20. století působily odvěké národní kulturní vzory a symboly, národní mytologie, národní obraznost. V české básnické tradici určitou roli hraje například symbolika barev národního praporu (Neruda, Dyk, J. Čapek). Pro českou literární tradici je rovněž charakteristické satirické a humorné zpracování slovanské mytologie (*Křest svatého Vladimíra* K. Havlíčka, *Slovanské nebe* J. Tomana). Pionýrský pokus založit základy srovnávací frazeologie jako projevu národní obraznosti svého času podnikl L. S. Kiškin.⁸

⁷ G. D. Gačev: *Nacionalnyje obrazy mira*, Moskva 1988, s. 179-190. Pokládám však za zcela nevědecký jeho pokus poznat ve stopách V. V. Rozanova národní eros (G. D. Gačev: *Ruskij eros*, Moskva 1994).

⁸ L. S. Kiškin: Ob izučeniji nacionalnoj obraznosti v literature (V porjadke postanovki voprosa), *Češko-ruskije i slovacko-ruskije literaturnyje otnošenija*, Moskva 1968, s. 75-117; Problema nacionalnogo obraznogo myšlenija i metodologija izučenija mežslavjanskich svjazej, *Slavjanskije literatury (Meždunarodnyj sjezd slavistov, Praga, avgust 1968)*, Moskva 1968, s. 244-263.

V. Vančura postavil jeden ze svých románů právě na využití národní frazeologie a napsal skvělý článek o metaforické kráse českých nadávek. Tradičně se předpokládá, že právě Rusové jsou mistři v nadávkách. Ale pokud můžeme důvěřovat V. Dalovi a J. Zaorálkovi, třeba v synonymickém bohatství pro označení hlupáka a opilce čeština daleko předčí ruštinu. Odvážnost metafor české frazeologie je nápadná. Z toho vyplývá, že čeština je jazyk nejen vtipný, ale také básnický. Určitě také dává víc možností pro tvoření kalambúrů než ruština. Do jisté míry to přispělo k rozvoji českého básnictví a českého humoru ve 20. století. Ale pokud jde o národní způsob myšlení, měli bychom spíš přenechat prostor etnopsychologii a etnolingvistice.

Pevnější půdu pod nohama máme, pokud studujeme a porovnáváme vývoj literárních struktur. Tu si na rozdíl od téhož G. D. Gačeva nemyslím, že literární vývoj každého národa musí nevyhnutelně opakovat základní fáze a zvláštnosti literárního vývoje nejpokročilejších národů.⁹ Literární směry a proudy jsou nejvýraznějšími projevy celosvětových nebo třeba jen celoevropských trendů. Právě z tohoto hlediska vývoj české a ruské literatury ve 20. století má nejen styčné body, ale také značné rozdíly. J. Franěk konstatoval velký rozdíl mezi českým a ruským symbolismem.¹⁰ V širokém proudu umění secese český symbolismus znamenal poměrně krátkodobou epizodu a měl vlastně jediného opravdu velkého představitele – O. Březinu. V Rusku symbolismus znamenal celou velkou literární epochu. Ovlivnil nejen poezii, ale také prózu (Bělyj, Brjusov, Merežkovskij, Sologub, Remizov). Naopak jen dějiny české literatury zaznamenaly jako specifický zjev literární anarchismus. Pro obě literatury je však příznačný dobový fenomén tuláctví. Český civilismus byl velmi zmírněnou formou futurismu. Proto měl dozvuky ještě v experimentální poezii let šedesátých. Ruský futurismus naopak byl natolik radikální, že předběhl vývoj celého avantgardního umění 20. století. Ruský akméismus zase vůbec neměl obdoby v české literatuře. Některé směry v Rusku a v Čechách měly poněkud lokální ráz. Futurismus a imažinismus byly záležitostmi převážně moskevskými, akméismus a hnutí oberiutů – převážně petrohradskými. Ruský expresionismus má vlastně jediného velkého exponenta v L. Andrejovovi. Vliv expresionismu na českou literaturu byl mnohem silnější, ale programově byl vlastně záležitostí především moravskou. Český poetismus byl dítětem jednak dada a francouzského surrealismu, jednak ruského konstruktivismu. Ve stejné době neexistuje však ani ruský dadaismus, ani ruský surrealismus, nebudeme-li počítat za surrealistu A. M. Remizova. Tvorba oberiutů a geniálního petrohradské-

⁹ G. D. Gačev: *Neminujemoje (Uskorennoje razvitije literatury)*, Moskva 1989.

¹⁰ J. F. Franěk: Prolegomena k vzájemnosti československé a sovětské avantgardy, *Acta Universitatis Carolinae, Philologica I/3, Slavica Pragensia* 9, s. 97-116.

ho blázna Alexandra Ryvina přes určitou příbuznost s těmito směry má příliš mnoho specifických vlastností. Jsou to všecko zjevy paralelní, obdobné. Tuším, že se podaří prokázat přímý vliv ruské prózy dvacátých let (Vsevolod Ivanov, Pilňak, Lavreněv, Šagiňanová) na určitou část české prózy (J. Kopta, F. Kubka). Nebudu tady mluvit o vlivu tvorby A. Bloka, S. Jesenina, V. Majakovského na českou poezii, o působení teorie socialistického realismu v Čechách, o ohlasu kischových názorů na reportáž v literatuře obou zemí, o sovětských vzorech pro český budovatelský román a tak dále. Jsou to věci notoricky známé. Ještě když jsem připravoval svou diplomovou práci, přišel jsem na to, že například J. Fučík použil knihu sovětského novináře Abramoviče, když psal o stalingradském traktorovém závodě. Ale kam s tím? Zajímavější by bylo porovnat cesty literární emigrace (vnější a vnitřní) v Čechách a v Rusku. Je to však téma samostatného referátu.

Existovaly však stylové a strukturální trendy, které nelze spojit s nějakým určitým literárním směrem. Ve dvacátých letech jak v Čechách, tak i v Rusku to byl například všeobecný sklon k metaforičnosti, k posílení dějovosti, "vlna utopičnosti" (A. M. Píša), vliv biografu na literaturu. Ruská literatura vcelku posilovala tendenci k epičnosti a kolektivismu v české próze (J. Hašek, K. Čapek, V. Vančura, M. Majerová, I. Olbracht, M. Pujmanová, B. Klička). Ale týkalo se to také poezie. A Pražák a J. Holý například přímo spojují vznik Horova *Jana houslisty* s prací českého básníka nad překlady Lermontovova *Démona* a Puškinova *Eugena Oněgina*.¹¹

Již Čelakovský v *Ohlasu písní ruských* a *Ohlasu písní českých* vystihl rozdíl mezi národní poezií převážně epickou a národní poezií převážně lyrickou. Na rozhraní 19. a 20. česká literatura patřila k velké skupině literatur (nejen evropských, ale také evropojazyčných) s převahou poezie nad prózou a novely a kroniky nad románem. Výjimkou byl právě opačný typ (literatury Anglie, Francie, Ruska). Koncem 19. století se k tomuto výjimečnému typu připojily severské literatury a literatura polská. Pro většinu evropských a evropojazyčných literatur se románovým věkem stal věk dvacátý. V Čechách tento proces probíhal stále ještě pod výrazným vlivem ruské literatury. Česká poezie naopak ve 20. století zažila mnohem větší odklon od epičnosti než ruská.

Souviselo to nejen s myšlenkovými pochody a vlivem poezie západní, ale především s jazykovou základnou. Ustálený přízvuk omezoval variabilitu veršových forem. Nepřeberné množství poměrně krátkých a rýmujících se slov naopak dělalo proces veršování příliš snadným. Volný verš je velice

¹¹ A. Pražák: Puškinův zásah do Horova života a díla, in *Puškin u nás*, Praha 1949, s. 281-307; J. Holý: *Problémy nové české epiky*, Praha 1995, s. 2.

vhodný materiál pro lyrickou skladbu, nikoliv pro báseň výpravnou. Byly potřebné virtuozita Nezvalova a asociální metoda, aby bylo možné i ve 20. století psát velké české básně řečí vázanou. Jazyková struktura může být také svého druhu omezením. Český jazyk má bohatší rejstřík nářečních a slangových možností než ruský. Do ruštiny se jen náznakově překládá obecná čeština. Do ruštiny se těžko překládala Těsnohlídkova *Liška Bystrouška* s jejím jemným využitím brněnské plotny a myslím vůbec není přeložitelná *Vrba zelená*. Obdobné potíže vznikají, když ruský překladatel má co dělat s českým školským slangem (*Bylo nás pět* K. Poláčka, *Cesta do hlubin študákovy duše* J. Žáka). Mohu se už jen zmínit o úkolu srovnávacího studia české a ruské stylistiky (třeba v intencích prací L. Doležela).

Mezi jednotlivými českými a ruskými spisovateli ve 20. století nalezneme častěji typologické shody než přímou literární závislost. Je například zřejmá podobnost dramatika Fráni Šrámka a dramatika A. P. Čechova. R. Jakobson psal o blízkosti prózy V. Chlebnikova a rané prózy V. Vančury, o vnitřní spřízněnosti B. Pasternaka a J. Hory.¹² V básnických formulacích "Sestra moja – žižň" a "Čas, bratr mého srdce" je opravdu podobnost zdaleka nenáhodná. V té době R. Jakobson ještě nevěděl, do jaké míry hlavní hrdina Horova románu *Dech na skle* Jan Trázník bude připomínat doktora Živaga. Velmi blízký je vztah k životu jako k nejvyšší morální instanci u K. Čapka a M. Bulgakova. Naopak A. Platonov jako kritik měl k Čapkovi nejen obdiv, ale také značné výhrady.

Největší přímý vliv na českou literaturu 20. století měl určitě F. M. Dostojevskij. Výčet vášnivých čtenářů Dostojevského mezi českými literáty podal F. Kautman ve své knize *Boje o Dostojevského*. Chybějí tu snad jen K. Poláček, J. Havlíček a čeští autoři z poslední třetiny tohoto století, včetně M. Kundery, jehož polemika s Dostojevským svědčí o poměru zdaleka nelhostejném.

Skromnější podíl ve vnitřní přestavbě české prózy patří poněkud paradoxně L. N. Tolstému. Ohlas jeho díla je spíš morální a ideologický.¹³ Na rozhraní století začátek *Vojny a míru* napodobil ve své *Pohádce máje* Vilém Mrštík. Psychologickou metodu Tolstého uplatnila ve své *Pacientce doktora Hegla* Marie Pujmanová. Ve šlépějích historické epiky Tolstého šli V. Vančura v *Rodině Chorvatové* a snad do nějaké míry V. Neff ve své pentalogii.

¹² R. Jakobson: Vladislav Vančura. Markéta Lazarová, *Literární noviny* 1931, č. 9; Zаметки о прозе поэта Пастернака, *Raboty po poetike*, Moskva 1987, s. 324-338.

¹³ Viz M. Jedlička: Lev Tolstoj v české literární kritice, *Československá rusistika* 1978, s. 102-110.

Opačný vliv (J. Hašek, K. Čapek, V. Nezval, M. Kundera) zasáhl jednotlivé autory (V. Vojnovič, A. N. Tolstoj, K. Simonov, F. Krivin), ale nějak výrazně na strukturu ruské literatury nezapůsobil. Martin C. Putna píše o vlivu poetismu na ruské básníky ze skupiny Skit poetov, ale bohužel bez konkrétních důkazů.¹⁴

¹⁴ M. C. Putna: *Rusko mimo Rusko 1 (Dějiny a kultura ruské emigrace 1917-1991)*, Brno 1994, s. 185.